

ODÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü

Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi

Issn: 1309-9302 <http://sobiad.odu.edu.tr>

Cilt: 2 Sayı: 3 Haziran 2011

İLKÖĞRETİM TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDA ORTAYA ÇIKAN TOPLUMSAL CİNSİYET ROLLERİ ÜZERİNE BİR İNCELEME

*“AN INVESTIGATION ON SOCIETAL SEXUAL ROLES FORMED IN
ELEMENTARY SCHOOL TURKISH SCHOOL BOOKS”*

Latife KIRBAŞOĞLU KILIÇ*
Bircan EYÜP**

Özet

Bu çalışmada ilköğretim 6. sınıflarda kullanılan Türkçe ders kitaplarında ortaya çıkan toplumsal cinsiyet rolleri incelenmiştir. Kitaplarda yer alan metinlerdeki ve görsellerdeki toplumsal cinsiyet rollerinin belirlenmesi için İçerik Analizi yöntemi kullanılmıştır. Çalışmanın evrenini ilköğretim okullarında kullanılan Türkçe ders kitapları oluştururken örneklemini Millî Eğitim Bakanlığı ve Koza yayınları tarafından hazırlanan 6. sınıf Türkçe ders kitapları oluşturmaktadır. Kitapların ikisinde de kadın ve erkeklere sunulan toplumsal cinsiyet rollerinin, geleneksel anlayışın etkisinde kaldığı belirlenmiştir. Kitaplarda, erkeklerin kadınlardan daha fazla yer aldığı, meslek rollerinde erkeklerin kadınlara oranla daha farklı ve çeşitli meslek grupları içerisinde sunulduğu ve aile içi rollerde kadınların daha fazla temsil edildiği belirlenmiştir. Kitaplarda ev işleriyle ilgili rollerde kadın evin içinde, erkek ise evin dışında ve evin geçimini sağlayan aile bireyi olarak sunulmuştur. Kişilikle ilgili cinsiyet rollerinde ise kadınlar zayıf ve pasif, erkekler güçlü ve zeki bireyler olarak gösterilmiştir.

---

* Yrd. Doç. Dr., Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü

** Arş. Gör., Karadeniz Teknik Üniversitesi Fatih Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü

Anahtar Kelimeler: Kadın, Erkek, Cinsiyet, Toplumsal Cinsiyet Roller, Ders Kitapları.

Abstract

In this study, societal gender roles in the Turkish School Books used in the 6th grade of elementary Schools are examined. In order to determined societal sexual roles in the texts and visuals in the books, Content Analysis method is used. While the population of this study comprises of Turkish School Books used in elementary schools, the sampling comprises of Turkish School books for 6th grades prepared by Ministry of Education and Koza Publishing. It is found that in both of the books, presented male and female societal sexual roles are under the influence of traditional understanding. It is found that in the books men have more space than women, that among occupational roles men are presented in more various and different occupational groups than women and that women are represented more in-family matters. In the books, regarding in-house roles women are presented to be in the house whereas men are outside as a family member providing the living of the family. In sexual roles regarding personality, women are portrayed as weak and passive and man are portrayed as strong and clever individuals.

Key Words: Women, Man, Sex, Societal Gender Roller, Textbook.

Giriş

Toplumsallaşma, doğuştan başlayarak tüm yaşam boyunca süren uzun bir dönemi kapsar. Bu süreç, bir kişi ile diğer kişi ya da kişiler arasında gerçekleşen ve sonunda toplumsal davranış örneklerinin kabulünü ve uygulanmasını sağlayan karşılıklı etkileşim sürecidir (Tezcan, 1999: 43). Mora (2005) ise toplumsallaşmayı, toplumsal kurallar, rol öğrenme, rol kazanma ve cinsiyet rollerinin öğrenilmesi olarak ifade etmektedir. Bu süreçte öncelikli rol ailenin ve çevrenin olmakla birlikte bireyin büyümesine bağlı olarak arkadaş çevresi, medya ve okul da bireyin toplumsallaşmasında, diğer bireylerle etkileşim kurmasında önemli rol oynar (İşçi, 2000). Özellikle okul, bireyi dar bir çevreden kurtarır ve onu daha geniş bir çevre ile temasa geçirir. Bu geniş çevre içerisinde birey hem kendi kimliğini şekillendirmeye başlar hem de yaşadığı topluma uyum sağlamak için gerekli davranışları kazanmaya başlar.

Bireyin başarılı bir şekilde toplumsallaşması için okullar daha sistemli ve planlı bir çalışma yürütmektedirler. Çünkü öğretimle birlikte eğitimin de merkezi olan okulun temel amaçları arasında çocukları toplumsallaştırmak, toplumda üretici bireyler olarak işlevde bulunmaları için gerekli bilgi ve becerilerle donatmak ve toplumun kültürel değerlerini yeni kuşaklara aktarmak yer alır (Esen, Bağlı, 2002: 144). Okul bu amacını yerine getirirken toplumun, devletin ve ülkenin beklentilerine uygun hareket eder. Millî Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanan programlarda belirtilen amaçlar ve hedefler ışığında bireyleri yönlendirir.

Okul bireylerin toplumsallaşmasını sağlarken bir yandan da onlara toplumsal cinsiyet rollerini kazandırır. Cinsiyet, bireylerin biyolojik temelli olan farklılıklarını ifade eder (Dökmen, 2010: 18). Bu biyolojik farklılıklara bağlı olarak ortaya çıkan cinsiyet rolleri ya da kalıpları cinsiyet rolüne uygun farklı davranışların kavramıdır (Castillo, Cecilia: 2006). Toplumsal cinsiyet ise toplum ve kültür tarafından yapılandırılmış, biyolojik cinsiyetten bağımsız olarak gelişen cinsiyet rolleri, kimliği, statü ve sorumluluklarını ifade eder (Yogev, 8). Toplumun tanımladığı ve bireylerin yerine getirmelerini beklediği cinsiyetle ilgili bir grup beklenti sonucu toplumsal cinsiyet rolleri ortaya çıkar (Dökmen, 2010: 29). Toplumsal cinsiyet rolleri, kadın ve erkekler için uygun görünen, davranış, kişilik eğilimleri, duygular ve hatta bir kültürde kadın veya erkek olmanın en temel özelliklerinden duruş ve beden dilini de içeren, kültürel olarak belirlenmiş davranışlardır (Caroll ve Walpe, 1996, Aktaran: Erdoğan, 2008: 131). Diğer bir ifadeyle bu roller kadınlığın ve erkekliğin sosyal ortamlarda ifade edilidir (Dökmen, 2010: 31).

Okul, toplumsal cinsiyet rollerinin kazanılmasında ve sürdürülmesinde önemli bir yere sahiptir. Kültürün aktarıcısı ve bireyin toplumsallaşmasını sağlayan okul bu işlevlerini çeşitli öğelerle ve materyallerle gerçekleştirir. Özellikle eğitimin vazgeçilmez bir aracı olarak görülen ders kitapları bu amaçları bireye açık ve örtük mesajlarla iletir (Baştürk, 2006; Bayrakçı, 2005; Tietz, 2007). Kitaplar, öğrencilere toplumun istediği davranışları kazandıran araçlardan birisidir. Ders kitabı, çocuğun yaşadığı toplumla bütünleşmesini sağlayan, o toplumun inançlarını, kültürünü, yaşam biçimini, felsefesini, etkileşim biçimlerini, gelenek ve göreneklerini açıklayan ve öğreten ilk kaynaktır (Baştürk, 2006: 14).

Ders kitapları cinsiyet rolleri hakkında örtük mesajlar, apaçık kelimeler ve hayalleri içerir (Tietz, 2007). Bu öğeler aracılığıyla bireye cinsiyet rollerine ait beklentileri, davranışları sunmuş olur. Öğrencinin en çok muhatap olduğu araç ders kitabı olduğu için verilen örtük ya da açık

mesajlar öğrenci de davranışa ya da düşünceye dönüşür. Çağdaş toplumlarda toplumsal cinsiyet rollerinde kadın ve erkek bireylerin eşitliğine son derece önem verilir. Kadınla erkek arasındaki eşitlik bir insan hakları sorunu, sosyal adaletin önemli bir koşulu ve aynı zamanda eşitlik, kalkınma ve barışın vazgeçilmez temel ön koşulu olarak kabul edilmektedir (KSGM, 2008). Türkiye’de Cumhuriyet döneminde kadın erkek eşitliğine dair pek çok kazanımlar elde edilmiş olmasına rağmen toplumsal cinsiyet eşitliğinin toplumsal yaşamda pek sağlanamadığı görülmektedir.

Türkiye, eğitimde toplumsal cinsiyet duyarlılığının sağlanmasını ön gören iki uluslar arası belgeye imza atmıştır. Bunlardan birincisi Pekin +5 (Pekin Eylem Planı)dır. Pekin Eylem Planı, eğitimin her düzeyi için toplumsal cinsiyete duyarlı öğretim programlarının oluşturulmasını ve uygulanmasını öngörmektedir. Ayrıca bu doküman, imzası olan ülkelere ‘erkek çocuk ve yetişkin erkeklerin değişen toplumsal cinsiyet rolleri ve sorumlulukları çerçevesinde, eğitim materyallerini ısrarla muhafaza edilen kalıplaşmış cinsiyet rollerinden arındırmak için politikalar geliştirmekle sorumlu tutmuştur’ (UNICEF, 2003). Diğer imzalanan belge ise Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Kaldırılması (CEDAW) sözleşmesidir. Söz konusu belgenin eğitimle ilgili olan 10. Maddesinin (c) bendinde ise, ‘eğitimin bütünleştirilerek güçlendirilmesi, farklı eğitim türlerinin de geliştirilmesi, okul öğretim programlarının ve özellikle de okul kitaplarının gözden geçirilmesi ve öğretim yöntem ve tekniklerinin yeniden oluşturulması’ gerekliliğinden söz edilmiştir (UNICEF, 2003).

UNICEF’in 2003 yılında hazırladığı ‘Eğitimin Toplumsal Cinsiyet Açısından İncelenmesi’ raporunda öğretim programında veya öğrenme/öğretme materyallerinde ve/veya ders kitaplarında cinsiyet rollerinden arındırma çalışmalarının gerçekleşmediği bildirilmiştir. Tebliğler dergisinde (2007) ders kitaplarında bulunması gereken özelliklerin yer aldığı yönetmeliğin 5. Maddesinin c bendinde ders kitapları ‘temel insan haklarına aykırılık taşıyamaz. Cinsiyet, ırk, din, dil, renk, siyasi düşünce, felsefi inanç, mezhep ve benzeri ayrımcılık içeremez’ ibaresi bulunmaktadır. Uluslar arası anlaşmalara uygun olarak hazırlanan bu yönetmelikte de ayrımcılığa yer veren hiçbir ögenin eğitim-öğretim materyallerinde bulunmayacağı ifade edilmiştir.

KSGM’nin 2010 yılı raporunda ‘eğitim materyallerinde cinsiyetçi öğelerin ayıklanması ile ilgili olarak; ders kitap setlerinde bir cinsi öven ya da yeren anlatımlardan özenle kaçınılmış bu tür öğelerin yer almamasına dikkat edildiği’ ifade edilmiştir. Aynı raporda ‘ders kitap setlerindeki

metinlerde ve görsel öğelerde kullanılan kız ve erkek öğrenci sayıları denk tutulmuş, aile ile ilgili kazanımların işlediği bölümlerde ailede demokratik yapı ve işleyiş ile anne baba rolleri özenli bir şekilde ifade edilerek kadın erkek eşitliğine dikkat çekildiği belirtilmiştir. Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı bünyesinde 'Toplumsal Cinsiyet Eşitliği' komisyonu kurulmuştur. Komisyon tarafından öğretim programları ve ders kitaplarında toplumsal cinsiyet, ders kitaplarının cinsiyet ayrımcılığı içeren dilden arındırılması amacıyla tarama çalışmaları yaptırmıştır. Ayrıca konu metinlerinde geçen karakterler konusunda yine cinsiyet eşitliği göz önünde bulundurularak düzenleme yapıldığı belirtilmiştir (KSGM, 2010). 16 Temmuz 2009 tarihinde 'Ders Kitaplarında Toplumsal Cinsiyet Ayrımcılığı' konulu bir çalıştay düzenlenmiştir. Bu çalıştayın amacı, ders kitaplarının toplumsal cinsiyet ayrımcılığından uzak tutulması için neler yapılabileceğiyle ilgiliydi.

Türkiye'de yapılan birçok çalışmada ders kitaplarının geleneksel cinsiyet rollerinin yeniden üretilmesine büyük oranda katkıda bulunduğu tespit edilmiştir. Helvacıoğlu'nun 1996 yılında yaptığı çalışmada 1876-1918 yılları arasında okullarda kullanılan ders kitaplarını cinsiyetçilik açısından incelemiştir. Bu çalışmasında Cumhuriyet döneminde hazırlanan ders kitaplarda kadın ve erkek eşitliğinin sağlandığını, fakat daha sonraki dönemlerde erkekler lehine çok büyük bir farklılığın ortaya çıktığını tespit etmiştir. Dökmen'in 1995 yılında yaptığı çalışmada kadınlara hem resimlerde hem de metinlerde daha az yer verildiğini, kadınların genellikle ev içi rollerde erkeklerin ise meslek rolleriyle ders kitaplarında yer aldığını belirlemiştir. Altan da aynı şekilde cinsiyetçi öğelerin ders kitaplarında ve eğitim materyallerinde belirgin bir şekilde ön plana çıktığını tespit etmiştir (Altan Aslan, 2000). Esen ve Bağlı (2002) yaptıkları çalışmada inceledikleri ders kitaplarındaki kadın ve erkek figürlerin geleneksel toplumsal işbölümünün gerektirdiği mekânlarda, kişilerle, nesnelere ve eylemlerle sergilendiklerini belirlemişlerdir. Bahçeşehir ve İstanbul Bilgi üniversitelerinin işbirliğinde yapılan 'Okul Öncesi Çocuk Kitaplarında Kimlik Oluşumu' araştırması kapsamında kitaplarda geleneksel cinsiyet rollerinin yeniden üretildiği tespit edilmiştir. Kitaplarda meraklı, yaratıcı erkek çocukları dışarıda oynayıp, babalarıyla bir şeyler inşa ederken, sevgi dolu kız çocukları evde anneleri ile kek yaparken sunulduğu belirlenmiştir (www.radikal.com.tr). Bu çalışmaların yanında Çubuklu ve Sivaslıgil'in 2007 yılında İngilizce ders kitaplarındaki cinsiyetçi öğeleri inceledikleri çalışmalarında Quick step adlı 6. sınıf İngilizce ders kitabında ilgili görsel ve yazılı metinlerin geleneksel anlamda belirgin bir cinsiyet ayrımcılığı içermediğini belirlemişlerdir. Yapılan çalışmalarda genel olarak ders

kitaplarının geleneksel cinsiyet rollerini yeniden ürettikleri tespit edilmekle birlikte günümüze yakın tarihli ders kitaplarında kısmen de olsa cinsiyet ayrımcılığının ortadan kalkmaya başladığı söylenebilir.

Bu çalışmada 6. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerdeki ve görsellerdeki toplumsal cinsiyet rollerinin üzerinde duruldu. Özellikle 6. sınıf kitaplarının seçilmesindeki temel sebep, bu kitabın hedef kitlesini oluşturan ortalama 12 yaş grubu öğrencilerin, ülkemizde on üç on beş yaş olarak belirlenen ergenlik dönemi öncesi yaş grubuna denk gelmesidir. Bu dönem, çocuğun cinsiyet kavramlarını öğrendiği ve kategorize ettiği kritik bir dönemdir (Çubukçu, Sivashgil, 2007). Türkçe ders kitaplarının seçilmesindeki neden yazınsal nitelikli çocuk edebiyatı yapıtları günün geleneksel ve kültürel değerlerini yansıtarak çocuğun yaşadığı toplumdaki değerleri öğrenmesine, dolayısıyla onun toplumsallaşma sürecine kalıcı katkılar sağlar (Aslan, 2010: 35). Türkçe kitabındaki her metin insani ve sosyal değerlerin ele alınıp işlendiği bir konuşma, yazma, tartışma ve değerlendirme zemini oluşturur. Öğrenciler, metinlerdeki konular aracılığıyla metindeki konuda ele alınan olayı olgu, düşünce ve kavramlarla ya ilk defa tanışır ve üzerinde düşünür, değerlendirmeler yapar ya da o zaman kadar oluşturduğu bilgi birikimi ve yaşantılarıyla metinde yazarın sunduğu dünya arasındaki benzerlikler ve farklılıkları görerek, insana ve topluma, içinde yaşadıkları dünyaya ait pek çok şey öğrenir (Aşıcı, 2006: 247-248). Ayrıca görsellerle ilgili kazanımlara yer verilen Türkçe dersi programında öğrencilerin görselleri yorumlamaları istenir. Bu yorumlama sürecinde öğrenciler gördükleri resimlerle kendi kimlikleri, kişilikleri arasında karşılaştırmalar, kıyaslamalar yapar. Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin ve görsellerin öğrencilerin düşünce dünyasında, kişilik oluşumunda daha etkili olacağı düşünülerek bu kitaplardaki toplumsal cinsiyet rollerinin belirlenmesi amaçlanmıştır.

YÖNTEM

Bu çalışmada MEB ve Koza yayınları tarafından hazırlanan 6. Sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerden ve görsellerden hareketle toplumsal cinsiyet rolleri hakkında çıkarımlarda bulunulmaya çalışıldığı için İçerik Analizi yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntem, sosyal gerçeğin belirgin (manifest) içeriklerinin özelliklerinden, içeriğin belirgin (manifest) olmayan özellikleri hakkında çıkarımlar yapmak yoluyla sosyal gerçeği araştıran bir yöntemdir (Merten, 1983; Aktrn: Gökçe, 2006: 18). İçerik analizi, mevcut metinlerden hareketle sosyal gerçeğe yönelik önermeler elde etmeyi amaçlar. İçerik analizi, metinler yani karikatür ve resimler,

edebi ve ilahi eserler, mimari eserler, notalar vb. simgesel malzemelerle çalışmaktadır (Gökçe, 2006: 18).

Evren Örnekleme

Çalışmanın evrenini Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu'nca ilköğretimin ikinci kademesinde okutulmak üzere onaylanan Türkçe ders kitapları oluşturmaktadır. Örneklemini ise Millî Eğitim Bakanlığı, Talim Terbiye Kurulu'nun 28.06.2006 gün ve 278 sayılı kararıyla kabul edilen ve 2008 yılında tekrardan basılan MEB yayınları 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabı ve Öğrenci Çalışma Kitabı ile Millî Eğitim Bakanlığı, Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığının 19.04.2007 tarih ve 72 sayılı kurul kararıyla 2007-2008 öğretim yılından itibaren beş yıl süreyle ders kitabı olarak kabul edilen Koza Yayınları 6. Sınıf Türkçe Ders Kitabı ve Öğrenci Çalışma Kitabı oluşturmaktadır. Bu çalışma içerisinde ders kitabı ve öğrenci çalışma kitabı tek bir başlık altında ele alınmıştır ve genel olarak Türkçe ders kitabı adıyla kullanılmıştır.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Öncelikle çalışmanın alt yapısını oluşturmak için konuyla ilgili yazılmış makaleler ve tezler taranmıştır. Daha sonra kitaplarda cinsiyet ve toplumsal cinsiyet rollerine ait bulguları sağlıklı belirleyebilmek için öğretim üyelerinin görüşlerinden yararlanılmıştır.

Kitaplarda bulunan toplumsal cinsiyet rollerine ait ögeler içerik analiziyle değerlendirilmiştir. İçerik analizinde temelde yapılan işlem, birbirine benzeyen verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirmek ve bunları okuyucunun anlayabileceği bir biçimde düzenleyerek yorumlamaktır (Yıldırım, Şimşek, 2008: 227). Bu çalışmada kitaplardan toplanan içerik analiziyle değerlendirilip ortak kavramlar ve bu kavramlar arasındaki ilişkiler tespit edilmiştir.

Çalışma için öncelikle konuyla ilgili veriler kodlanmıştır. Bu kodlama kadın ve erkeğe yüklenen roller doğrultusunda yapılmıştır. Kodlama işleminden sonra elde edilen verilerden hareketle analiz kategorisi olarak 'toplumsal cinsiyet rolleri' alınmış; bu da kendi içinde 'cinsiyet rolleri', 'aile içi ve aile dışı roller', 'meslek rolleri', 'ev içi işlerdeki roller' ve 'kişilik rolleri' olmak üzere 5 alt kategoriye ayrılmıştır. Toplanan veriler bu kategorilere göre sınıflandırılmıştır.

2005 Türkçe dersi programında tema yaklaşımı benimsenmiştir ve her sınıf için Atatürkçülük teması zorunlu tutulmuştur. Bu bakımdan kitaplarda Atatürk'e ait görsellerin ve söylemlerin sıkça bulunması

araştırmanın sonucunu etkileyebilir düşüncesiyle Atatürk'e ait ögeler değerlendirmeye katılmamıştır.

Elde edilen verilerden cinsiyet rolleri, aile içi ve aile dışı roller, meslek rolleri sayısal analizle değerlendirilip frekans ve yüzdelik değerlerle sunulmuşlardır. Ev içi işlerdeki roller, meslek rolleri ve kişilik rolleri metinlerdeki ve görsellerdeki içeriklerden hareketle analiz edilmiştir.

Yapılan hesaplama sonucunda kodlayıcılar arasındaki tutarlık % 93 bulunmuştur. Bu tür çalışmalarda en az % 70 düzeyinde bir güvenilirlik yüzdesine ulaşmak gerekir (Yıldırım, Şimşek, 2008: 233). Bu bakımdan kitapların belirlenen kategoriler bakımından güvenilir bir şekilde ölçüldüğü sonucuna varılmıştır.

BULGULAR

Bu bölümde, MEB ve Koza yayınları tarafından hazırlanan 6. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki toplumsal cinsiyet rolleri incelenmiştir.

Cinsiyet Rollerini

Çalışma için seçilen ders kitaplarında kadın ve erkeğin görsellerde ve metinlerde kullanılma sıklıkları tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo 1: Cinsiyet rolleri ile ilgili dağılım

Görsel	Kadın				Erkek				Toplam	
	Görsel		Metin		Görsel		Metin		f	%
	f	%	f	%	f	%	f	%		
MEB 231	69	36.3	84	36.3	121	63.6	147	63.6	190	
KOZA 133	125	46.6	47	35.3	143	53.3	86	64.6	268	

Tablo 1 incelendiğinde kadın ve erkek figürlerin kullanımı bakımından 6. Sınıf MEB ve Koza yayınları tarafından hazırlanan Türkçe ders kitaplarında eşit bir dağılımın yapılmadığı görülmüştür. MEB tarafından hazırlanan kitapta kadınlar görsellerde 69, erkekler ise 121 defa temsil edilmiştir. Koza yayınları tarafından hazırlanan kitapta yer alan

görsellerde kadınlar 125, erkekler ise 143 defa gösterilmiştir. MEB'in hazırlanmış olduğu kitabın genelinde yer alan görsellerde kadınlar % 36.3 defa sunulurken Koza'nın kitabının genelinde ise % 46.6 defa temsil edilmişlerdir. Aynı şekilde MEB kitabındaki görsellerde erkekler % 63.6 yer alırken Koza'nın kitabında % 53.3 temsil edilmişlerdir. Kadın ve erkek figürlerin eşit tutulmasının önemle üzerinde durulmasına rağmen görsellerde MEB kitabında kadınların erkeklere oranla daha az yer aldığı fakat Koza'nın kitabında kadın ve erkek figürlerinin yakın oranlarda kullanılarak eşitliğin sağlanmaya çalışıldığı tespit edilmiştir.

Kadın ve erkeklerin metinlerde kullanım sıklığına bakıldığında MEB kitabında kadınlar 84, erkekler 147 defa temsil edilmiştir. Koza yayınlarının hazırladığı kitapta ise kadınlar 47, erkekler 86 defa yer almıştır. MEB'in kitabında görsellerdeki kadın erkek oranının dağılımı ile metinlerdeki kadın erkek dağılımının eşit olduğu belirlenmiştir. MEB kitabında yer alan metinlerde kadınlar % 36.3 defa temsil edilirken Koza'nın kitabında % 35.3 defa temsil edilmişlerdir. Erkekler ise MEB kitabında % 63.6, Koza kitabında % 64.6 defa yer almışlardır. Metinlerde her iki yayının da kadın ve erkek figürlere benzer oranlarda yer verdikleri tespit edilmiştir. Erkeklerin % 29 oranında kadınlardan daha fazla metinlerde temsil edildikleri belirlenmiştir. Bu bakımdan kitaplarda erkeklerin daha ön planda oldukları tespit edilmiştir.

Aile İçi ve Aile Dışı Roller

Kadınlar ve erkekler kitaplarda aile içi ve aile dışı rollerle temsil edilmektedirler. Tablo 2'de kadınların ve erkeklerin kitaplarda kaç defa aile içi rollerle sunuldukları gösterilmiştir.

Tablo 2: Aile içi rollerle ilgili dağılım

	MEB		KOZA		E	
	K	E	f	%		
	f	%	f	%		
Anne	13	28.8	23	37.7		
Kız çocuk	12	26.6	9	14.7		
Büyükanne	3	6.6	1	1.6		
Baba	8	17.7	20	32.7		
Erkek çocuk	5	11.1	7	11.4		
Büyükbaba	4	8.8	1	1.6		
Toplam	28	17	100	33	28	100

Tablo 2 incelendiğinde kadınların aile içi rollerde erkeklere oranla daha fazla yer aldıkları görülmüştür. MEB tarafından hazırlanan kitapta

kadınlar aile içi rollerde 28, erkekler 17 defa temsil edilmiştir. Özellikle aile içi rollerde anne ve baba rolü üzerinde daha çok durulmuştur. Anne 13, baba 8 defa kullanılmıştır. Genel oran içerisinde anneye % 28.8, babaya %17.7 yer verilmiştir. Aynı şekilde kız çocuk 12, erkek çocuk 5 defa temsil edilirken, büyükanne 3, büyük baba 4 defa kullanılmıştır. Aile içi rollerde kadının öncelikli olduğu belirlenmiştir. Koza yayınları tarafından hazırlanan kitapta ise aile içi rollerde kadınlar 33, erkekler 28 defa temsil edilmiştir. Kitap içerisinde anne 23, baba 20 defa kullanılmıştır. Kitapta anne % 37.7 defa yer alırken baba % 32.7 oranında yer almıştır. MEB yayınlarına oranla anne baba kullanım sıklığının daha yakın düzeyde tutulduğu tespit edilmiştir. Koza'nın kitabında kız çocuk 9, erkek çocuk 7 defa yer alırken büyükanne ve büyükbaba 1'er defa kullanılmıştır.

Her iki kitapta kadın ve erkeğin kullanım sıklığına bakıldığında aile içi rollerde çok fazla gösterilmedikleri belirlenmiştir. MEB'in kitabına bakıldığında genel olarak kadına 153 defa yer verildiği ve bunun sadece 28'i aile içi rollerde geri kalan 125'i aile dışı rollerde sunulmuştur. Bu durumda kadının aile dışı rollerde daha fazla yer aldığı belirlenmiştir. Aynı kitapta genel olarak erkeğe 268 defa yer verilmiştir. Kadının kullanım sıklığının iki katından fazla olmasına rağmen erkek aile içi rollerde 17, aile dışı rollerde 251 defa kullanılmıştır. Bu oranlar kadının erkeğe oranla aile içi rollerde daha ön planda tutulduğunu göstermektedir. Koza'nın hazırladığı kitapta kadın genel olarak 172 defa kullanılmıştır. Aile içi rollerde 33, aile dışı rollerde 139 defa temsil edilmiştir. Erkeğin kitap genelinde kullanım sıklığı 229 olmakla birlikte bunun 28'i aile içi rollerden 201'i aile dışı rollerden oluşmaktadır. Koza'nın kitabında da erkeğe oranla kadın daha çok aile içi rollerde gösterilmiştir.

Meslek Roller

Toplumsal cinsiyet rollerinin en belirleyici unsurlardan biri de seçilen ya da seçilmek zorunda bırakılan mesleklerdir. Dünya genelinde birçok meslek kadın ve erkek mesleği olarak kesin çizgilerle ayrılmıştır. Tablo 2'de 6. sınıf kitaplarında kadın ve erkeklere atfedilen meslek sayıları gösterilmiştir.

Tablo 3: Meslek rolleri

	Kadın		Erkek		Toplam
	<i>f</i>	%	<i>f</i>	%	
MEB	8	22.8	27	77.1	35
KOZA	3	13.6	19	86.4	22

Tablo 3 incelendiğinde MEB tarafından hazırlanan kitapta kadınlara 8, erkeklere 27 farklı meslek rolü sunulmuştur. Koza yayınlarının kitabında ise kadınlar 3, erkekler 19 farklı meslek grubuyla temsil edilmiştir. MEB'in kitabında kadınlar % 22.8 gibi az bir oranla çeşitli meslek gruplarında temsil edilirken Koza'da %13.6 gibi çok daha az bir orandaki meslek rolleriyle sunulmuşlardır. Bunun yanında erkeklere MEB yayınlarında % 77.1, Koza yayınlarında % 86.4 gibi yüksek bir oranda çeşitli meslek rolleri verilmiştir. Hem MEB hem de Koza yayınlarının hazırlanmış olduğu kitaplarda meslek rollerinde erkeklere yönelik bir üstünlüğün varlığı belirlenmiştir.

Tablo 4: Kadın ve erkeklerin temsil ettiği meslek grupları

<i>Kadın</i>	<i>MEB</i>		<i>KOZA</i>	
	<i>Kadın</i>	<i>Erkek</i>	<i>Kadın</i>	<i>Erkek</i>
öğrenci		öğrenci		öğrenci
milletvekili		yazar		eskici
öğretmen		simitçi		öğretmen
hemşire		öğretmen		memur
pazarıcı		memur	öğrenci	simitçi
ses sanatçısı		asker	öğretmen	hancı
doktor		maraton koşucusu	teğmen	avcı
yazar		halterci		çoban
		pehlivan		katip
		doktor, yargıç		akademisyen
		gece bekçisi		asker
		balıkçı, oduncu		besteci
		çiçekçi, davulcu		lokanta işletmecisi
		terzi, muhtar		balıkçı
		halı satıcısı		araştırmacı
		kaymakam		otobüs şoförü
		eskici, kahya		ressam
		akademisyen		lahmacuncu
		bakır işlemecisi		
		hasır işlemecisi		
		ayakkabı tamircisi		
		dokuma ustası		

Tablo 4 incelendiğinde erkeklerin ve kadınların kitaplarda temsil edildiği meslek rolleri görülmektedir. MEB'in kitabında kadınlara öğrenci, yazar, ses sanatçısı, doktor, milletvekili, öğretmen, hemşire ve pazarıcı gibi değişik meslek gruplarından roller yüklenirken Koza'nın kitabında öğrenci,

öğretmen, teğmen olmak üzere üç farklı meslek grubuna ait roller sunulmuştur. Özellikle MEB kitabında öğretmenlik, hemşirelik gibi geleneksel mesleklerin yanında yazar, ses sanatçısı, doktor ve milletvekili gibi geleneksel cinsiyet rollerinin dışında meslek rollerinin verildiği görülmüştür. Fakat Koza yayınlarında ise öğretmenlik ve öğrencilik gibi geleneksel mesleklerin yanında teğmenliğin verilmesi olumlu gibi görülmektedir. Bununla birlikte MEB'in kitabıyla karşılaştırıldığında Koza'nın kitabında meslek grupları bakımından kadınlara yüklenen rollerin çok az ve dar bir çerçevede sunulduğu söylenebilir.

Kitaplara erkekleri temsil eden meslekler açısından bakıldığında MEB'in kitabında 27 farklı meslek türünün yer aldığı görülmektedir. Bu meslekler öğrenci, yazar, simitçi, öğretmen, memur, maraton koşucusu, halterci, pehlivan, doktor, gece bekçisi, balıkçı, oduncu, çiçekçi, yargıç, terzi, halı satıcısı, eskici, kaymakam, akademisyen, bakır işlemecisi, hasır işlemecisi, ayakkabı tamircisi, dokuma ustası, kâhya ve muhtarlık gibi çok geniş bir çerçeve oluşturmaktadır. Koza'nın kitabında ise erkekler için 19 farklı meslek grubuna atıfta bulunulmuştur. Bunlar öğrenci, eskici, öğretmen, memur, simitçi, hancı, avcı, çoban, kâtip, asker, akademisyen, yazar, besteci, ressam, lokanta işletmecisi, otobüs şoförü, balıkçı, lahmacuncu ve araştırmacıdır. Her iki kitapta erkekler için seçilen öğrenci, öğretmen, eskici, memur, asker, simitçi, akademisyen, balıkçı ve yazar meslek gruplarının ortak olduğu görülmüştür.

MEB tarafından hazırlanan kitapta kadınlar ve erkekler için seçilen ortak meslek rolleri yazarlık, öğretmenlik ve öğrenciliktir. Koza'nın hazırladığı kitapta ise kadınlara üç meslek rolü sunulmuştur, bunlar da öğretmenlik, öğrencilik ve askerliktir. Bu meslekler aynı kitapta erkekler için seçilen meslek gruplarında da yer almıştır.

Ev İçi İşlerdeki Roller

Günümüzde kadın ve erkeğin ev içi işleri paylaşarak yapmalarının önemi üzerinde durulmaktadır. Geleneksel toplumlarda evle ilgili sorumlulukların çoğu kadına yüklenirken, çağdaş toplumlarda bu sorumluluklar erkekle ortaklaşa yapılmalıdır düşüncesi ortaya çıkmaktadır. Tablo 5'te her iki kitapta kadının ve erkeğin ev içi işlerde üstlendikleri roller gösterilmiştir.

Tablo 5: Ev içi işlerdeki roller

	MEB		KOZA	
	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek
Çocukla ilgilenmek	+	-	+	-
Alışveriş yapmak	-	+	+	+
Evin tamir işleriyle ilgilenmek	-	+	-	-
Araba kullanmak	-	+	+	-
Evin geçimini sağlamak	-	+	-	+
Evi temizlemek	+	-	+	-
Yemek yapmak	+	-	+	-

Tablo 5 incelendiğinde MEB yayınlarında kadınlara ev içi işlerde yüklenen roller çocukla ilgilenmek, evi temizlemek ve yemek yapmaktır. Erkeklerle yüklenen roller ise alışveriş yapmak, evin tamir işleriyle ilgilenmek, araba kullanmak ve evin geçimini sağlamaktır. MEB'in kitabında kadın ve erkeğe yüklenen ev içi rollerde geleneksel anlayışın etkili olduğu belirlenmiştir. Kadının daha çok eve bağlı ve ev içinde temsil edildiği erkeğin ise evin dışında ve evin maddi ihtiyaçlarını karşılamakla yükümlü olduğu tespit edilmiştir. Koza yayınlarının kitabında kadına çocukla ilgilenmek, alışveriş yapmak, araba kullanmak, evi temizlemek ve yemek yapmak rolleri atfedilmiştir. Erkeğe ise alışveriş yapmak ve evin geçimini sağlamak şeklinde iki rol yüklenmiştir. Koza yayınlarında kadına yüklenen rollerde kısmen geleneksel anlayışın dışına çıktığı tespit edilmiştir. Kadın alışveriş yapmak, araba kullanmak gibi davranışlarla evin dışında sunulmuştur. Erkeğin ise daha geleneksel anlayışla sunulduğu ve sadece evin geçimini, ihtiyaçlarını karşılayan maddi kimliğiyle ön plana çıkarıldığı belirlenmiştir. İki kitap karşılaştırıldığında MEB'in kitabında kadınlara yönelik ev içi rollerde geleneksel anlayışın daha etkili olduğu söylenebilir. Koza'nın kitabında kadın ev içi rollerde daha etkin kılınmış ve evin birçok işiyle ilgilenen kişi olarak gösterilmiştir. Erkekler ise MEB kitabında ev içi işlerde Koza'nın kitabına oranla daha aktif gösterilmiştir. Koza'da erkek tamamen evin dışında ve maddi ihtiyaçları karşılayan aile bireyi olarak sunulmuştur. Her iki kitapta da kadın ve erkeğin ortak yaptığı evi içi rollere genel olarak yer verilmemiştir. Sadece Koza yayınları kadın ve erkek için alışveriş yapmayı ortak bir rol olarak sunmuştur.

Kişilik Roller

Kadın ve erkeği ayıran en önemli fark biyolojik yapılarıdır. Bu fark, kadın ve erkeğe yüklenen rolleri belirlemede toplum tarafından önemli bir unsur sayılır. Fiziksel yapıya bağlı olarak erkekler daha güçlü kişilik

özellikleriyle yetiştirilirken kadınlar daha zayıf kişilik özellikleriyle yetiştirilmektedir. Toplumsal cinsiyet rolleri kapsamında ele alınan bu özellikler toplumdan topluma değişse de genel olarak erkeklerin daha güçlü kişilik özelliklerine sahip olduğu söylenebilir. Tablo 6'da kitaplarda kadınlara ve erkeklere yüklenen kişilik rolleri gösterilmiştir.

Tablo 6: Kişilik rolleri

MEB		KOZA	
Kadın	Erkek	Kadın	Erkek
duygusal	duygusal	duygusal	duygusal
utangaç	cesur	cesur	cesur
zayıf	bilgili	paylaşımçı	güçlü
yardıms sever	yardıms sever	yardıms sever	yardıms sever
sevecen	fedakâr	sevecen	sevecen
heyecanlı	duyarlı	gelenekçi	uygar
fedakâr	sinirli	heyecanlı	kibar
konuskan	hassas	duyarlı	acımasız
kararsız	kuruntulu	kararsız	kararlı
dedikoducu	sabırsız	fedakâr	çalışkan
çaresiz	yiğit	çaresiz, korkak	azimli
sulu göz	utangaç	sulu göz	sulu göz
korkak	vefalı	kendine güvenen	zeki
zarif	kültürlü	düzenli	mantıklı
meraklı	girişken	hazırcevap	
	açgözlü	meraklı	

Tablo 6 incelendiğinde her iki kitapta kadın ve erkek için benzer ve farklı kişilik rollerinin kullanıldığı görülmüştür. MEB tarafından hazırlanan kitapta kadınlar duygusal, utangaç, zayıf, yardıms sever, sevecen, heyecanlı, fedakâr, konuşkan, kararsız, dedikoducu, çaresiz, sulu göz, korkak, zarif ve meraklı özellikleriyle gösterilmiştir. Aynı kitapta erkekler duygusal, cesur, yardıms sever, fedakâr, duyarlı, sinirli, hassas, kuruntulu, sabırsız, yiğit, utangaç, vefalı, kültürlü, girişken, açgözlü, kendine güvenen, sulu göz, güçlü, kararlı ve acımasız gösterilmiştir. Kitapta kadın ve erkek için duygusal, utangaç, yardıms sever, fedakâr ve sulu göz ortak kişilik özellikleri olarak sunulmuştur. Genel olarak bakıldığında kadınlar için daha zayıf kişilik özelliklerinin kullanıldığı görülmüştür. Örneğin, zayıf, heyecanlı, kararsız, dedikoducu, çaresiz, korkak gibi özelliklerle geleneksel kadın anlayışı ifade edilmiştir.

Koza yayınlarının hazırladığı kitapta kadın duygusal, cesur, paylaşımcı, yardımsever, sevecen, gelenekçi, heyecanlı, duyarlı, kararsız, fedakâr, çaresiz, sulu göz, korkak, düzenli, hazırcevap ve meraklı özellikleriyle sunulmuştur. Erkek ise duygusal, cesur, güçlü, yardımsever, sevecen, uygar, kibar, acımasız, kararlı, çalışkan, azimli, sulu göz, zeki ve mantıklı düşünen birey olarak temsil edilmiştir. Bu kitapta kadın ve erkek için duygusal, cesur, yardımsever, sevecen ve sulu göz ortak kişilik özellikleri olarak ifade edilmiştir. Kadın gelenekçi, kararsız, heyecanlı, çaresiz, korkak, meraklı gibi olumsuz özelliklerle sunulurken, erkek sadece acımasız özelliğiyle olumsuzluk sunmaktadır.

Her iki kitapta kadın ve erkek için belirlenen kişilik rollerinde birbirine yakın bir tutumun varlığından söz edilebilir. Kitapların ikisinde de kadın duygusal, yardımsever, sevecen, heyecanlı, fedakâr, kararsız, çaresiz, sulu göz, korkak ve meraklı gibi kişilik özellikleriyle sunulmuştur. Aynı şekilde erkekler içinde duygusal, cesur, yardımsever, sulu göz, güçlü, acımasız ve kararlı gibi özellikler her iki kitapta ortaktır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

MEB ve Koza yayınları tarafından hazırlanan ve Türkiye’de birçok ilköğretim okulunun 6. sınıfında kullanılan Türkçe ders kitaplarında ortaya çıkan toplumsal cinsiyet rollerinin incelendiği bu çalışmada elde edilen sonuçlar şu şekilde sıralanabilir:

1. MEB ve Koza yayınları tarafından hazırlanan Türkçe ders kitaplarında kadın ve erkek figürleri metinlerde ve görsellerde eşit sıklıkla kullanılmamıştır. MEB yayınlarına ait olan Türkçe ders kitabında hem metinlerde hem de görsellerde kadın figüre % 36.3 oranında yer verilirken erkek figüre % 63.4 oranında yer verilmiştir. Koza yayınlarının hazırladığı Türkçe ders kitabında kadın figür metinlerde % 35.3, görsellerde % 46.6 oranındaki bir sıklıkla kullanılırken, erkek figür metinlerde % 64.6, görsellerde % 53.4 oranında yer almıştır. MEB ve Koza yayınlarında yer alan metinlerde kadın ve erkek figürlerin kullanım sıklığının birbirine yakın olduğu belirlenmiştir. Fakat görsellerde, Koza yayınlarının MEB yayınlarının hazırladığı kitaba oranla kadın ve erkek figürlere daha yakın oranlarda yer verdiği tespit edilmiştir. Koza’nın kitabında yer alan görsellerde kadın % 46.6, erkek % 53.3 oranında kullanılırken, MEB’in kitabında kadın % 36.3, erkek % 63.6 oranında kullanılmıştır. Hazırlanan kitaplarda kadın ve erkek figürlerin eşit tutulmadığı, her iki kitapta da

erkek figürün daha ön planda tutulduğu kadın figürünün ise erkeğe oranla kitaplarda daha az yer aldığı belirlenmiştir. Bu bakımdan her iki ders kitabında da cinsiyet ayrımcılığının varlığından söz edilebilir.

2. Kitaplar, kadın ve erkeğe sunulan aile içi roller bakımından incelendiğinde kadınların erkeklere oranla aile içi rolleri daha çok temsil ettikleri belirlenmiştir. MEB yayınlarının hazırladığı kitapta kadın 28, erkek 17 defa aile içi rollerde sunulmuştur. Bu kitapta anne 13, baba 8 defa yer alırken kız çocuk 12, erkek çocuk 5 defa yer almıştır. Kitapta kadının hem anne hem de kız çocuk olarak aile içi rolleri erkeğe oranla daha fazla temsil ettiği belirlenmiştir. Koza yayınların hazırladığı kitapta ise kadın 33, erkek 28 defa aile içi rollerde temsil edilmiştir. Kitapta anne 23, baba 20 defa yer alırken kız çocuk 9, erkek çocuk 7 defa yer almıştır. Bu kitapta da kadın erkeğe oranla daha çok aile içi rollerde sunulmuştur. Koza'nın kitabında MEB'in kitabına oranla kadın ve erkek figürler aile içi rollerde birbirine daha yakın değerlerde temsil edilmiştir. Genel itibariyle kitapların her ikisinde de aile içi rollerin dağılımı bakımından geleneksel anlayışın devam ettiği söylenebilir. Kadınlar aile içi rollerde erkeklere oranla daha çok yer almaktadırlar.
3. Kitaplarda kadın ve erkek figürlerin aile içi rollerden daha çok aile dışı rollerle temsil edildiği belirlenmiştir. MEB tarafından hazırlanan Türkçe ders kitabında kadın 125, erkek 268 defa aile dışı rollerle sunulmuştur. Koza yayınlarının Türkçe ders kitabında kadın 139, erkek 201 defa aile dışı rollerde yer almıştır. Kadın ve erkek figürler her iki kitapta aile içerisinde ziyade bireysel olarak gösterilmiştir. Bu bakımdan kitapların günün yaşam koşullarından etkilendiği ve kadın ve erkek bireylerin her şeyden önce kendi başlarına var olma çabası içerisinde gösterilmeye çalışıldığı söylenebilir.
4. Ders kitapları kadın ve erkek bireylere uygun görülen meslek rolleri bakımından incelendiğinde ortaya dikkat çekici sonuçlar çıkmıştır. Kitapların her ikisinde de erkekler çeşitli mesleklerle temsil edilirken kadınlar oldukça sınırlı meslek gruplarıyla temsil edilmiştir. MEB tarafından hazırlanan kitapta kadınlar için 8 erkekler için 27 farklı meslek grubu sunulmuştur. Diğer

bir ifadeyle erkeklere kadınlardan % 48 oranında farklı meslek grubu uygun görülmüştür. Koza yayınlarının kitabında kadın 3, erkek 19 farklı meslekle temsil edilmiştir. Bu kitapta erkeklere, kadınlara oranla % 72 civarında daha fazla meslek grubu sunulmuştur. Koza yayınlarında ortaya çıkan bu büyük fark cinsiyet ayrımcılığının kitapta özellikle meslek rollerinde ön plana çıktığını göstermesi açısından önemlidir. MEB yayınlarında da kadın ve erkeklere sunulan meslekler açısından oldukça fazla fark olduğu belirlenmiştir. Kitapların ikisinde de öğrencilik ve öğretmenlik meslekleri kadın ve erkekler için seçilmiş ortak mesleklerdir. Ayrıca MEB kitabında kadınların milletvekili, doktor, ses sanatçısı ve yazar rolleri gibi geleneksel meslekler dışında sunuldukları tespit edilmiştir.

5. Ev içi işlerle ilgili kadın ve erkek bireylere sunulan rollerde geleneksel anlayışın etkisinin devam ettiği söylenebilir. MEB yayınlarının hazırladığı Türkçe ders kitabında kadına yüklenen ev içi roller çocukla ilgilenmek, evi temizlemek ve yemek yapmaktır. Aynı kitapta erkeğe yüklenen ev içi roller alışveriş yapmak, evin tamir işleriyle ilgilenmek, araba kullanmak ve evin geçimini sağlamaktır. Bu kitapta kadın ev içi işlerle ilgili rollerde tamamen evin içinde gösterilirken erkek daha çok dışarıda ve evin maddi yükünü tek başına çözmeye çalışan kişi olarak gösterilmiştir. Koza yayınlarında kadına uygun görülen ev içi işlerle ilgili roller çocukla ilgilenmek, alışveriş yapmak, araba kullanmak evi temizlemek ve yemek yapmakken erkeğe uygun görülen ev içi işlerle ilgili roller alışveriş yapmak ve evin geçimini sağlamaktır. Bu kitapta kadın evle ilgili işlerde evin dışına çıkarılmıştır ve alışveriş yapmak, araba kullanmak gibi rolleri de üstlenmiştir. Fakat bu kitapta erkek sadece alışveriş yapmak ve evin geçimini sağlamak gibi maddi konularla ilgili işlerle sunulmuştur. Her iki kitapta kadına ve erkeğe uygun görülen ev işleriyle ilgili rollerde benzer kullanımlara yer vermiştir.
6. Kitaplarda kadın ve erkeklere uygun görülen kişilik rolleri genel olarak alışlagelmiş kadın ve erkek modellerinin dışına çıkamamıştır. Kitapların her ikisinde kadın ve erkek için seçilen duygusal, sulu göz, yardımsever kişilik özellikleri ortaktır. Erkeklerin duygusal ve sulu göz gösterilmesi bu özelliklerin

sadece kadınlara ait olmadığını göstermesi bakımından önemli bir husustur. Kitapların ikisinde de kadınlar duygusal, yardımsever, sevecen, heyecanlı, fedakâr, çaresiz, sulu göz, korkak ve meraklı kişilik rolleriyle temsil edilmiştir. Aynı şekilde erkekler duygusal, cesur, yardımsever, sulu göz, güçlü, kararlı ve acımasız rolleriyle gösterilmiştir. Kitaplarda kadınlar duygusal varlıklar olarak sunulurken erkekler mantıklı düşünen varlıklar olarak sunulmuşlardır. Erkekler bilgili, kendine güvenen, kültürlü, uygar, zeki, girişken, çalışkan gibi olumlu özelliklerle sunulurken kadınlara bu anlamda herhangi bir olumlu özellik verilmediği gibi dedikoducu, hazırcevap, meraklı gibi olumsuz özelliklerle gösterilmişlerdir. Bunların yanında erkekler sinirli, kuruntulu, sabırsız, açgözlü, acımasız gibi olumsuz özelliklerle temsil edilirken kadınlar daha sakin bireyler olarak temsil edilmiştir.

Öneriler

Çalışmanın sonuçlarından hareketle ders kitapları hazırlanırken kadın ve erkeklere sunulan toplumsal cinsiyet rollerinde eşitliğin sağlanması adına aşağıdaki hususlar önerilebilir:

1. Çağdaş bir toplum olmanın ön koşullarından biri olan kadın ve erkek eşitliğine ders kitaplarında da dikkat edilmelidir.
2. Talim ve Terbiye Kurulu bu konuda yayınevlerinin hazırladıkları ders kitaplarını titizlikle incelemelidir.
3. Ders kitapları ayrımcı cinsiyet öğelerinden arındırılmalı ve kalıplaşmış toplumsal cinsiyet rollerini daha da yerleşik hale getirmemelidir.
4. Türkçe ders kitaplarına seçilen metinler aracılığıyla öğrencilere geniş bir modeller ve etkinlikler yelpazesi sunarak onların bireysel gelişimine katkıda bulunmalıdır.
5. Ders kitapları öğrencinin ufkunu açabilmeli, yeni idealler oluşturmalarına yardımcı olabilmelidir. Özellikle meslek gruplarına yer verilirken kız öğrencilerine de geniş bir meslek perspektifi sunabilmelidir.
6. Bu çalışma sadece 6. sınıf Türkçe ders kitaplarıyla sınırlı tutulmuştur. Diğer araştırmacılar farklı sınıflarla ya da derslerle ilgili kitapları bu bakımdan inceleyebilir.

KAYNAKÇA

- ALTAN ASLAN, Şengül. (2000). Ders Kitaplarında Cinsiyetçilik, Ankara: TC Başbakanlık Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü.
- ASLAN, Canan (2010). An Analysis Of The Presentatioan Of Women In 100 Basic Literary Works In Turkey, *Eurasian Journal of Educatiaonal Research*, S. 38, s. 19-36.
- AŞICI, Murat (2008). Öğrenme Anlayışlarının Işığında Ders Kitabı Hazırlama Türkçe Örneği (İç. Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi), (Edr: Özcan Demirel, Kasım Kıroğlu), Ankara: Pegem Yayıncılık.
- BAŞTÜRK, Mehmet (2008). Ders Kitaplarının Tarihçesi (İç. Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi), (Edr: Özcan Demirel, Kasım Kıroğlu), Ankara: Pegem Yayıncılık.
- BAYRAKÇI, Mustafa (2005). "Ders Kitapları Konusu ve İlköğretimde Ücretsiz Ders Kitabı Dağıtım Projesi", *Milli Eğitim Dergisi*, Kış-2005, S.165.
- ÇUBUKÇU, Hatice ve SİVASLIGİL, Pınar (2007). "İngilizce Ders Kitaplarında Cinsiyetçilik", *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 3, S. 34, s. 25-32.
- ERDOĞAN, Türkan (2008). "Toplumsal Sistemin Düzen Sağlayıcı Unsuru Olarak Cinsiyet Rolü Farklılaşması", *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C. 12, S. 3, s. 123-145.
- ESEN, Yasemin ve BAĞLI, Melike Türkan (2002). "İlköğretim Ders Kitaplarındaki Kadın ve Erkek Resimlerine İlişkin Bir İnceleme", *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, C. 35, S. 1-2, s. 143-154.
- DÖKMEN, Zehra Y. (1995). "İlkokul Ders Kitaplarının Cinsiyet Rollerini Bakımından İncelenmesi", *3P, Psikoloji, Psikiyatri, Psikofarmakoloji Dergisi*, C. 3, S.2, s. 38-44.
- DÖKMEN, Zehra Y. (2010). Toplumsal Cinsiyet Sosyal Psikolojik Açıklamalar, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- GÖKÇE, Orhan (2006). İçerik Analizi, Ankara: Siyasal Kitabevi.
- HELVACIOĞLU, Firdevs (1996). 1928'den 1994'e Ders Kitaplarında Cinsiyetçilik, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- İŞÇİ, Metin (2000). Sosyal Yapı ve Sosyal Değişme, İstanbul: Der Yayınları.
- KSGM (2008). Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ulusal Eylem Planı 2008-2013, Ankara: TC Başbakanlık Kadın Statüsü Genel Müdürlüğü.
- KSGM (2008). Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ulusal Eylem Planı (2008-2013) 2009 Yılı Birleşik Raporu, Ankara: TC Başbakanlık Kadın Statüsü Genel Müdürlüğü.
- MEB (2007). "Ders Kitaplarında Bulunması Gereken Nitelikler", *Tebliğler Dergisi*, C. 70, S. 2594.
- MORA, Necla (2005). Kitle İletişim Araçlarında Yeniden Üretilen Cinsiyetçilik ve Toplumda Yansıması, *Uluslar arası İnsan Bilimleri Dergisi*, s. 1-7.
- OTARAN, Nur- SAYIN, Ayşe- GÜVEN, Feride- GÜRKAYNAK, İpek- ATAKUL, Satı (2003). Eğitimin Toplumsal Cinsiyet Açısından İncelenmesi, Türkiye 2003, UNICEF.
- RAMÍREZ CASTÍLLO, Maria Aurelia ve CECÍLÍA, Raul Ruiz (2005/2006). Gender Roles İn Coeducation, *International Journal Of Learning*, C. 12, S. 6, s. 239-243.
- TEZCAN, Mahmut (1999). Eğitim Sosyolojisi, Ankara: Şafak Matbaacılık.

TİETZ, Wendy M. (2007). Women And Men In Accounting Textbooks: Exploring The Hidden Curriculum, *Issues In Accounting Education*, C. 22, S. 3, s. 459-480.

YILDIRIM, Ali ve ŞİMŞEK, Hasan (2008). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri, Ankara: Seçkin Yayıncılık.

YOGEV, Şermin Pınar (2006). *Ergenlerde Toplumsal Cinsiyetin Kazanılması-Aile Okul ve Arkadaş Etkisi*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

www.radikal.com.tr